

A biztonságos jövő és a felsőoktatás

Absztrakt

A XXI. század egyik legfontosabb fogalmává vált a biztonság. A fenntarthatóság olyan jelenbeli előírásokat ad, melyek a jövő generáció számára biztosítják a biztonságos élethez szükséges feltételeket. A cikk célja, hogy a biztonságos jövőt és a felsőoktatást összekapcsolja a fenntarthatóság révén, emellett megvizsgálja, hogy milyen változások szükségesek környezeti, gazdasági és társadalmi dimenzió mentén. A cikk bemutatja, hogy a felsőoktatási intézmények a fenntarthatóság jegyében milyen átalakuláson mennek majd keresztül.

Kulcsszavak:

fenntarthatóság, felsőoktatás, jövő, társadalom, gazdaság, környezet

Safe future and higher education

Abstract

Safety has become one of the most important concepts in the 21st century. The present regulations are given by the sustainability can ensure the conditions of the safe life for the future generations. The aim of the article to link the safe future and the higher education by the sustainability and to examine what kind of environmental, economic and social changes are necessary. The article represents through what kind of transformation will the universities go by the sustainability.

Keywords:

sustainability, higher education, society, economy, environment

Tartalomjegyzék

<u>1. Bevezetés</u>	146
<u>2. A biztonság dimenzióinak értelmezése a felsőoktatásban</u>	146
<u>2. 1. Környezeti dimenzió a felsőoktatásban</u>	147
<u>2. 2. Gazdasági dimenzió a felsőoktatásban</u>	148
<u>2. 3. Társadalmi dimenzió a felsőoktatásban</u>	151
<u>3. Felsőoktatás területén szükséges változások</u>	153
<u>4. Összefoglalás</u>	155
<u>Irodalomjegyzék</u>	156
<u>Tárgymutató</u>	157

1. Bevezetés

A biztonság a XXI. század egyik legfontosabb fogalmává vált – akár az elmúlt évek történései, akár a tágra értelmezett biztonság tekintetében. Tólas Péter szerint a biztonság a katonai biztonságon túl létezik gazdasági, környezeti és társadalmi vonatkozása, illetve az ezekre ható kiberkiztonsági vonzata is ismert. A fejezet célja, hogy a biztonság különféle dimenzióit összekapcsolja a felsőoktatással, valamint felvázolja az elkövetkező évtizedekben bekövetkező változásokat a felsőoktatás területén.

2. A biztonság dimenzióinak értelmezése a felsőoktatásban

A társadalmi, gazdasági, környezeti elemek jövő generációi számára történő előállítását a fenntarthatóság biztosítja, utóbbi annál jóval tágabb fogalmat takar. A fenntartható fejlődés több, minthogy az emberek boldog és értelmes életvitel folytatására törekednek, ami a közjó kiteljesedését tűzi ki célul úgy, hogy a saját jólétét az adott generáció nem feléli, az erőforrásokat hatékonyan használja fel, mivel megfelelő mennyiségben és minőségben a

következő generáció számára is biztosítani kell azokat, emiatt törekszik világunk erőforrás-kínálatának megőrzésére, bővítésére. (NFFT)

A fenntartható fejlődés három dimenziója – környezeti, gazdasági és társadalmi – szorosan kapcsolódik a felsőoktatáshoz, a cikk célja, hogy rövid betekintést nyújtson az olvasónak a felsőoktatás területén különböző dimenziók mentén bekövetkező változásokra. Környezeti szempontok alatt elsősorban a környezetterhelés csökkentését, az energiafelhasználás racionalizálását értjük, a gazdasági fenntarthatóság olyan rendszer felépítését tűzi ki célul, amely hosszú távon pénzügyileg fenntartható, jövedelmező, míg a társadalmi szempont szerint a különféle, jellemzően társadalmi csoportok szerepét, integrálását tűzi ki célul, tágabb értelmezésben a diplomák szociális megítélésével foglalkozik.

2. 1. Környezeti dimenzió a felsőoktatásban

A biztonság környezeti megközelítése alatt olyan akció- és tevékenységsorozatot értünk, amely a biológiai környezet fenntarthatóságát, a fajok diverzitását, a környezeti értékek megőrzését tűzi ki célul.

Az egyetemek szignifikánsan eltérő mikrovilága a környezeti biztonság adaptálását megnehezíti. Szinte lehetetlen olyan akciótervet készíteni, mely a világ bármely pontján működő felsőoktatási intézményt lépésről lépésre környezeti szempontból fenntartható felsőoktatási intézménnyé változtatna egy rögzített periódus alatt. A markánsan eltérő intézményi jegyek miatt a kiinduló lépések hasonlóak (ANYANGWE, 2011):

- A dolgozókkal, illetve hallgatókkal szükséges megértetni, miért releváns intézményünk számára a fenntarthatóság. A szervezet fenntarthatóvá válásához a rendelkezésre álló humán erőforrás elkötelezettsége elengedhetetlen, ameddig nem vázoljuk fel számukra az elérni kívánt célt, nem fogalmazzuk meg, milyen úton kívánjuk ezt elérni, csekély támogatottságban részesülünk.
- Ahhoz, hogy a fenntarthatóság a mindennapok szerves részévé válhasson, ahhoz a személyzet viselkedését kell formálnunk, segítenünk kell a környezettudatos magatartás kialakulását, fenntartását.
- Szintén elengedhetetlen, hogy a fenntarthatóság nem átmeneti állapot – mint például a Föld napján kerékpárral menjünk munkahelyünkre mozgalom –, hanem egy, a mindennapi tevékenységsorozatba szervesen beilleszkedő, annak részévé váló

tevékenység. Fontos, hogy éreztessük dolgozóinkkal, hallgatóinkkal, hogy az év valamennyi napján így cselekedjenek, alakítsuk úgy attitűdjüket, hogy egy bizonyos idő után ne pusztán a szabályok betartása végett cselekedjenek, hanem automatikus válaszreakció legyen a környezeti ingerekre (például a szemetet szelektív hulladékgyűjtőbe helyezzük).

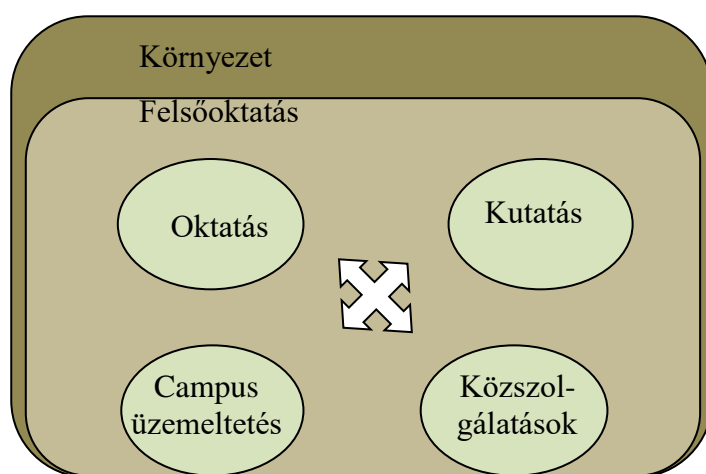
- A fiatalok eléréséhez a klasszikus médiumok, mint a nyomtatott sajtó, televíziós hirdetések kevésnek bizonyulnak. Az új generációt a közösségi média nyújtotta lehetőségekkel lehet a leghatékonyabban elérni, ezen keresztül napi kapcsolatban lehetünk velük, emellett jóval olcsóbb, valamint a kétoldalú kommunikáció révén a visszacsatolások segítségével a hatékonyság egyértelműen javul. Fontos szempont, hogy üzenetünket úgy fogalmazzuk meg a fiatalság számára, hogy a milliányi inger közül, amely őket éri a közösségi média használata során, kitűnjön az adott projekt, figyeljen fel rá az egyén, ezért az ilyen feladatot is célszerű szakemberre bízni.
- Természetesen a változásokat nagyban befolyásolja a szervezet befogadókészsége, a szervezeti hierarchia. Lehetőséget kell biztosítanunk ahhoz, hogy a tehetséges, kiemelkedő egyének tevékenységének eredménye adaptálható legyen, átvehessék a különböző szervezeti egységek az innovatív megoldásokat, amihez elengedhetetlen a bürokratikus akadályok leomlasztása.

A környezeti szempontból fenntartható és racionális felsőoktatási intézmény nem pazarolja erőforrásait, nagy arányban hasznosítja a természet által kínált erőforrások úgy, hogy törekszik a környezet minél kisebb mértékű szennyezésére. Napjainkban ez abban nyilvánul meg számos intézmény esetében, hogy szelektíven gyűjtik a hulladékot, geotermikus energiával fűtenek, napkollektorok segítségével állítják elő a szükséges elektromos áram jelentős részét, megfelelő szigetelést biztosítanak az épületek számára, támogatják a tömegközlekedést, közösségi közlekedést, kerékpár-közlekedést a dolgozók és hallgatók között.

2. 2. Gazdasági dimenzió a felsőoktatásban

A biztonság gazdasági megközelítése alatt a pénzügyi biztonságot, az energiabiztonságot, illetve a szociális biztonságot értjük alapvetően, ezek a területek szorosan kapcsolódnak a már említett környezeti, vagy a későbbiekben kifejtésre kerülő szociális biztonság kérdéseire.

A gazdaságpolitikai döntéshozók célja a társadalom jólétének maximalizálása, az eltérő politikai irányok mögött más-más járható utak állnak, ugyanakkor a végső cél mindegyikben azonos az elmélet szerint. (BOD, 2014) Fontos, hogy a különböző politikai struktúrák eltérő mértékben avatkoznak közbe a jellemzően nem hatékonyan működő felsőoktatás piacába. A szakirodalomban sem található konszenzus az állami szerepvállalás mértékének helyességéről, azonban a két végpont, a kvázi tervutasításos jelleggel működő, totális ellenőrzésen áteső felsőoktatási intézmények, valamint a piac kezére bízott intézmények léte igen ritka.

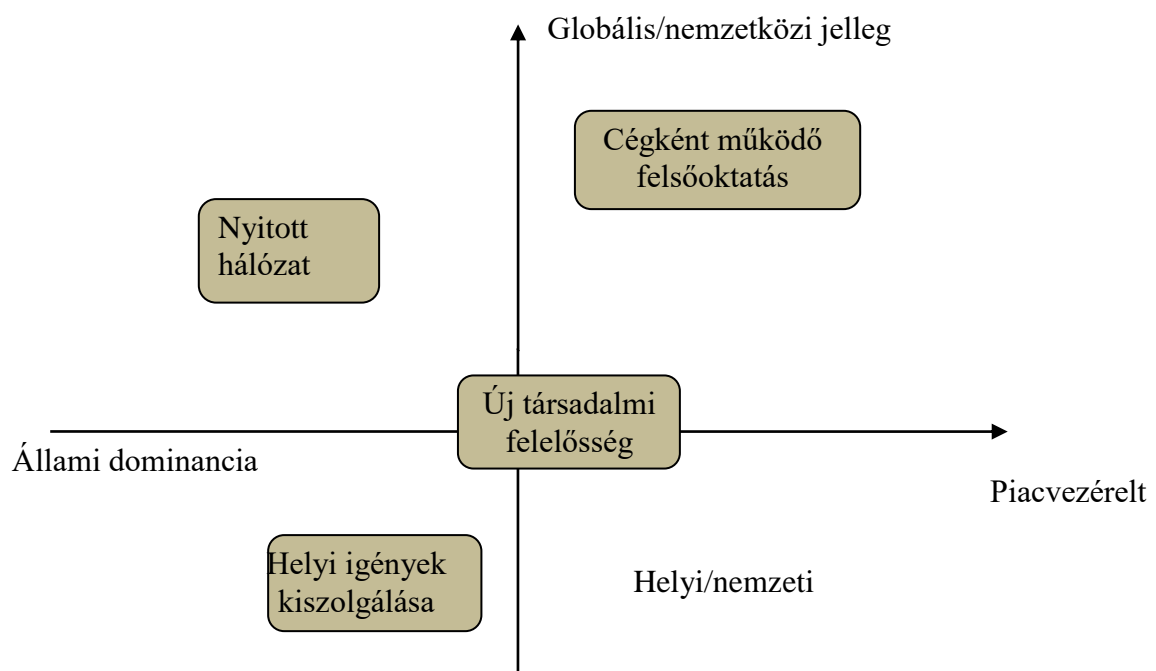
1. ábra: A felsőoktatási intézmények feladatai

Forrás: WAAS (2012) alapján saját szerkesztés

Az 1. ábrán látható, hogy a felsőoktatási intézmények világszerte jelenleg jellemzően négy lényeges feladatot látnak el: a jövő generációjának oktatását, az új ismeretek kutatását végzik a campus üzemeltetése és bizonyos közszolgáltatások (közhivatali tevékenység) végzése mellett. A különböző feladatok intenzitása egyrészt országonként eltér, másrészt a különböző regionális adottságok más-más lehetőséget biztosítanak az intézményeknek, így nem ritka a szinte csak oktatással foglalkozó, vagy a kutatásra nagyobb hangsúlyt fektető intézmények jelenléte.

A gazdaságilag stabil és fenntartható felsőoktatáshoz olyan intézményrendszer létrehozása szükséges, amely egyrészt a piac által vezérelt, tehát a munkaerő-piaci igények, a kereslet, megteremti a felsőoktatási intézmények kínálatát. Az állam túlzott szerepvállalása, melyben ellehetetlenít bizonyos tudományterületeket, míg másakat indokolatlan előnyben részesít, makrogazdaságilag helytelen döntésnek látszik.

Dirk Van Damme, a CERI/OECD vezetője 2008-as prezentációjában négy lehetséges utat (szcenáriót) vázol fel a felsőoktatási intézmények előtt. Egyrészt működhetnek helyi igények kiszolgálására, így például a duális képzés keretében amennyiben az állam bizonyos területeket nem támogat, a hallgatók és a vállalatok együttműködéséből profitálva kvázi a hallgatók a helyi igényekhez igazodva szerzik meg az oklevélhez szükséges ismereteket. Másrészt működhet az intézmény nyitott hálózatként, mikor az állam erős szerepvállalása mellett a globlizált világ igényeihez igazodik, míg a másik „véglet” a szinte cégként működő felsőoktatási intézmény, ahol a piac diktál, az állami intervenciók nem jelentősek és a globális, határokat átlépő jelleg a fontos. Az új társadalmi felelősség majdhogynem az origóban helyezkedik el, amely – véleményem szerint – a jelenlegi rendszer újragondolt változatát jelenti, egyrészt a helyi igényeknek megfelelően, ugyanakkor a globális trendekkel egy vonalban, az állam és a piac szerepvállalásával alakítják ki kínálatukat az intézmények. (VAN DAMME, 2008)

2. ábra: Lehetséges scenáriók a felsőoktatás előtt állam-piac, globális-lokális tengely mentén

Forrás: VAN DAMME (2008) alapján saját szerkesztés

Egyrészt maga a felsőoktatás, mint rendszer gazdasági fenntarthatóságáról is beszélhetünk, továbbiakban pedig annak a makrogazdasági teljesítményre gyakorolt hatását is vizsgálhatjuk. A szakirodalom is jelentősen megosztott a felsőoktatás és a makrogazdasági teljesítmény közötti kapcsolat viszonylatában. Bizonyos publikációk egyértelműnek tekintik

az oktatási kiadások növekedése és a gazdasági fejlődés kapcsolatát (pl. REISZ és STOCK, 2012; CHICAGO FED LETTER, 2006; KONSTANTYUK, 2014), míg más vélekedés szerint az államnak nem fontos ilyen szinten beavatkozni az emberi tőke fejlesztésébe, ugyanis annak hatása jellemzően mikroszinten, a jövőben realizálható magasabb jövedelemben realizálódik, a makrogazdasági többletteljesítmény egyértelműen nem kifejezhető, nehezen mérhető, így megkérdőjelezi a felsőoktatás és a gazdasági növekedés közötti kapcsolatot. (pl. WOLF, 2003)

A gazdaság biztonságának megingását a felsőoktatási intézmények rövid időn belül megérik, csökkenhet a képzés iránt a kereslet, növekedhetnek a képzések díjai, melynek tovagyrúzó hatása miatt úgy vélem, szükséges a fenntartható mértékű, emberi szabályozás.

2. 3. Társadalmi dimenzió a felsőoktatásban

A felsőoktatás tekintetében a társadalmi dimenzió megerősödése hazánkban a rendszerváltással kezdődött meg, majd erőteljes növekedését a bolognai folyamat átvétele eredményezte.

1. táblázat: A bolognai folyamat szociális dimenziója

Időpont, helyszín	Prioritás
2001, Prága	Szociális dimenzió megjelenése
2003, Berlin	Egyenlő hozzáférés kiszélesítése
2005, Bergen	Szociális dimenzió megerősítése
2007, London	Hatékony monitorozás
2009, Leuven	2020-ig szóló nemzeti célkitűzések mérése
2010, Budapest-Bécs	Egyenlő hozzáférés kiszélesítése
2012, Bukarest	Egyenlő hozzáférés kiszélesítése és a végzettségi arányok emelése
2015, Yerevan	Nyitott, befogadó és egyenlő esélyeket biztosító felsőoktatás

Forrás: HERA OKTATÁS- ÉS NEVELÉSKUTATÓK EGYESÜLETE, 2016.

Szociális szempontok alapján bizonyos társadalmi csoportok felsőoktatásban való részvételét kiemelt figyelemmel kell kísérni, milyen arányban lépnek be, hogyan haladnak

előre, a végzettségükkel milyen munkaerő-piaci kimenetre számíthatnak. Ilyen szempontok alapján vizsgálhatjuk a szociálisan hátrányos helyzetű hallgatókat, roma hallgatókat, fogyatékossgal élő hallgatókat, kisgyermekkel rendelkező hallgatókat, továbbá a határon túli hallgatókat. (HERA, 2016)

A szociális dimenziót tágabban értelmezve az egész társadalom tekintetében vizsgálhatjuk a diploma értékét, a diplomások helyzetét. Ma Magyarországon a diplomával rendelkezők életkeresete jóval magasabb, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűeké, amennyiben nem így lenne, nem lenne célszerű a humán tőkébe beruházni. Másodsorban a költségtérítéses képzés révén jellemzően a társadalom tehetősebb része vehet részt a felsőoktatásban, a szerényebb anyagi háttérű családoknak legfeljebb vidéki felsőoktatási intézmények maradnak, ahol nem ritka, hogy a fővárosihoz képest fele összegű a tandíj, azonban mindez a diplomák általános megítélésén érződik. A felsőoktatásból a kormányzat vélekedése szerint kevesen maradnak ki a Diákhitel nyújtotta lehetőség miatt, azonban általánosságban véve ez sem feltétlen jelent megoldást a fiatalok számára, hiszen egy tehető családból érkező pályakezdő számára sokkal egyszerűbb a munkába állás és otthonteremtés, mint egy hátrányos helyzetű hallgató számára. A felsőoktatásnak éppen ezt az ellentétet kellene feloldania, biztosítania kellene széles bázis számára a hozzáférhetőséget és ingyenességet bizonyos keretek között annak érdekében, hogy a biztonság társadalmi dimenziója megvalósulhasson. Azzal, hogy tehetséges, ám szegény hallgatók kimaradnak a felsőoktatásból, a jövőjüket nem tudják megalapozni és nem biztosított számukra a kitörési lehetőség. (CSEKEI, 2008)

A hallgatók finanszírozásának oldala egyrészt lehet méltányos, másrészt pedig hatékony, törekedni kell a felsőoktatási intézménynek az adott társadalom igényeihez illeszkedő rendszer kiépítése. A méltányos felsőoktatási rendszer előnyben részesíti a hátrányos helyzetű hallgatókat, anyagi, vagy nem pénzbeli támogatásban részesíti őket, előmozdítja társadalmi kitörésüket, azonban ennek üzemeltetése jelentős bürokratikus terhet ró az államra, vagy az intézményfenntartóra, ugyanakkor a hatékonyság elvét szem előtt tartva az adott intézmény kvázi egyenlőnek tekint mindenkit, azt is, aki nehéz körülmények mellett vesz részt a felsőoktatásban, és azt is, akinek családja jelentős támogatást biztosít. Úgy gondolom, olyan szociális ellátórendszer kiépítésére, fejlesztésére van szükség, amely a ténylegesen hátrányos helyzetű, ugyanakkor tehetséges hallgatók esetében biztosítja a havi kiadásokhoz történő anyagi hozzájárulást, elősegíti a másoddiploma, szakirányú képzettség megszerzését, amely mellett fontos, hogy a támogatások ne hallgatók tömegei között aprózódjanak el, hanem a ténylegesen rászorulóknak anyagi támogatását segítsék. Emellett

kiemelten fontos véleményformáló erőként jelentkezik a felsőoktatás a fenntartható fejlődés szempontjából, a diplomát szerezni kívánók itt kaphatnak útmutatást arra, hogy az élet számos területéhez hogyan viszonyulhatnak fenntarthatóan.

3. Felsőoktatás területén szükséges változások

A számítógépek és az internet segítségével az előző évszázadokhoz képest jelentősen felgyorsult világunk, a változások a korábbiakhoz képest sokkal intenzívebbek és gyorsabbak, azonban a felsőoktatás bürokratikus rendszerét kevésbé érintették, hatásuk jobban érezhető például termelővállalatok mindennapi életében.

2. táblázat: Jelen és jövő, az átalakuló felsőoktatás

Jelen	Jövő
Inkoherens, széttöredezett jelleg	Szisztematikus rendszer, pozitív szinergikus hatások kiaknázása
Túlburjánzott, óriási nagyság, kapcsolatok hiánya	Emberi léptékű, szoros kapcsolatokra építő
Zárt közösség	Nyitott, átjárható szervezeti struktúra
Oktató szervezet	Tanulószervezet
Nem fenntartható viselkedésmód	Fenntartható viselkedésmód

Forrás: WAAS et al. (2012) alapján saját szerkesztés

A jövő felsőoktatási intézményei jelentősen átalakulnak, ugyanis a korábbiakkal ellentétben előtérbe kerül a felfedezésen alapuló oktatás, a hallgatóközpontú megközelítésmód, az együttműködésen alapuló tudásátadás, az elméleti és gyakorlati ismeretek koherenciája, a kognitív, affektív és gyakorlatorientált megközelítésmód, valamint a legtöbb tudományterületen az érintettek (stakeholder) segítségével történő oktatás.

3. táblázat: Változások ellen és mellett ható tényezők

	Belső	Külső
Gátló tényezők	intézmény szabadsága, szervezeti struktúra, konzervatív vezetés	társadalmi nyomás hiánya
Támogató erők	támogató vezetés, intézményi jó gyakorlatok adaptálása, intézményi összeköttetések, méret, koordináló egység	társintézmények nyomása, pénzügyi erőforrások biztosítása

Forrás: FERRER-BALAS et al. (2008) alapján saját szerkesztés

Ahhoz, hogy egy felsőoktatási intézmény fenntarthatóvá váljon, az alábbi akciósorozat végrehajtása szükséges (WAAS et al., 2012):

- Normativitás fontossága, előírások, szabályok betartása, amelyek olyan társadalmi szerkezet kialakítását segítik, melyek a különböző iránymutatásokat betartják, társadalmi, gazdasági, környezeti szempontból fenntartható mértékű fejlődés során.
- Méltányos rendszer kiépítése a jövő generációi számára az épített környezet, a földrajzi környezet, vagy a természeti környezet tekintetében.
- Integráció alkalmazása, mivel olyan összetett társadalmi-gazdasági jelenséggel állunk szemben, amelynek megközelítése interdiszciplinaritást igényel.
- A társadalom és környezet állandó változása miatt a dinamikus megközelítés elengedhetetlen.

Ugyanakkor az új generációk szükségletei, igényei, elvárásai is jelentősen eltérnek a korábban megszokottól, az infokommunikációs eszközöket jól használó fiatal generáció egyrészt kihívást jelent a munkaerőpiac számára, hogy miként tudják hasznosítani sajátos képességeiket és beállítódottságukat, másrészt kihívást támaszt a felsőoktatással szemben is. Ezek a következők (WAAS et al., 2012):

- megváltozott hallgatói érdeklődés,
- átalakuló kutatási támogatás,
- minőségközpontúság,
- közösségi, társadalmi eredmények,

- alkalmazhatóság,
- elszámolhatóság,
- morális kötelezettség.

Ennek érdekében a jövő felsőoktatási intézményének olyannak kell lennie, amely elősegíti a társadalmi, gazdasági és környezeti biztonságot, szem előtt tartja a kiberbiztonságot, ennek fényében a környezetkárosodást csökkenti, az erkölcsi felelősségvállalást növeli, fenntartható tudományos környezetet épít ki, a stakeholderekkel és társintézményekkel hatékonyan együttműködik, jelentései nyilvánosak, átfogó, interdiszciplináris tudományos megközelítésen alapul, megfelelő intézményi keretek kialakítása mellett az oktatók képzésére is nagy hangsúlyt helyez. (WAAS et al., 2012)

A hallgatók esetében több lépcsős változásra van szükség, egyrészt magát a fenntarthatóságot, mint ismeretanyagot kell elsajátítaniuk, másodsorban olyan képességekre is szükségük van, amivel fenntarthatóvá válhatnak, harmadsorban pedig személyes és érzelmi hatásokra van szükség, amik az attitűdjüket megváltoztatva a berögzült magatartásformákat átírják. (WAAS et al., 2012)

4. Összefoglalás

A felsőoktatási intézmények életében a korábbiakhoz képest a kutatás előkelőbb helyet foglal majd el, ugyanis számos területen az állami szerepvállalás csökkenése miatt az intézmények szolgáltatásaik egy részét piacosítják. Így például vállalati problémák megoldásában segédkeznek üzleti tanácsadás révén, vagy piackutatás végeznek. Az oktatás területén is jelentős változások várhatók, a friss diplomások által gyakran említett, elméleti ismeretek és gyakorlati elvárások közötti szakadék az új megközelítéseken alapulva csökken, a gyakorlati ismeretek integrálódnak az elméleti tudásanyaghoz.

Az intézmények a korábbi időszakokhoz képest sokkal inkább globalizáltak, egyre nagyobb arányban tanulnak külföldi hallgatók akár teljes képzés alatt, vagy néhány féléven át tartó részképzéssel.

A felsőoktatás fenntarthatóvá és biztonságossá tételéhez egyrészt szükséges országos szinten megfelelő jogszabályi környezetet biztosítani, illetve racionalizálni a mai bürokratikus, hierarchikus felépítést. Ezt követően a felsőoktatási intézményeknek megfelelő időt biztosítva adaptálniuk kell ezeket az előírásokat, szabályokat a mindennapi életbe,

valamint az alulról jövő javaslatokat, véleményeket egyeztető fórumon keresztül folyamatosan implementálni kell annak érdekében, hogy az érintettek bevonásával hosszú távon fenntartható, élhető világot alakítsunk ki.

Irodalomjegyzék

- Alison WOLF: *Education and growth: Questioning a false consensus*. New Economy, Institute of Education, University of London, (2003) 10-15.
- BOD Péter Ákos: *Bevezetés a gazdaságpolitikába*, Akadémiai Kiadó, Bp., 2014.
- CSEKEI László: *A bolognai folyamat szociális dimenziója*, Felsőoktatási Műhely, (2008)/1, 27-43.
- Dirk VAN DAMME: *Future scenario's for higher education, OECD, CERI, Higher Education to 2030, What Futures for Quality Access in the Era of Globalisation?* Conference, 2008.
- Eliza ANYANGWE: *How can higher education institutions become more sustainable?*, 2011. Forrás: <https://www.theguardian.com/higher-education-network/blog/2011/oct/13/sustainability-in-higher-education> (2016. 07. 23.)
- FERRER-BALAS D. et al.: *Az international comparative analysis of sustainability transformation across seven universities*, International Journal of Sustainability in Higher Education, (2008) Vol. 9 Iss: 3. 294-316.
- Nataliya KONSTANTYUK: *Higher Education as a Determinant of Sustainable Economic Development of Ukraine: Financial aspects*, Barometr Regionalny, Tom 14 Nr 1. (2014), 69-77.
- NFFT (NEMZETI FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI TANÁCS): *A fenntartható fejlődés fogalma*, Forrás: <http://nfft.hu/a-fenntarthato-fejlodesrol/a-fenntarthato-fejlodes-fogalma/> (2016. 07. 26.)
- Richard H. MATTOON (2006): *Chicago Fed Letter: Can higher education foster economic growth*, The Federal Reserve Bank of Chicago, (2006) August, Number 229.
- Robert D. REISZ, Manfred STOCK: *Private Higher Education and Economic Development*, European Journal of Education, (2012) Vol. 47, No. 2, 198-211.
- WAAS Tom et al.: *Sustainable Higher Education – Understanding and Moving Forward*, Universiteit Antwerpen, IMDO: Instituut Voor Milieu & Duurzame Ontwikkeling (2012)

Tárgymutató

bologna folyamat, 5

Diákhitel, 5

dinamikus megközelítés, 7

emberi tőke, 4

fenntartható fejlődés, 2

Gazdasági dimenzió, 3

hátrányos helyzetű, 6

Integráció, 7

Környezeti dimenzió, 2

Méltányos, 7

Normativitás, 7

stakeholder, 6

szcenárió, 4

Társadalmi dimenzió, 5